

Chigozie Obioma'nın Azınlıkların Orkestrası (2019) Romanında Postkolonyal Kimlik*

The Postcolonial Identity in Chigozie Obioma's An Orchestra of Minorities (2019)

Kubilay GECİKLİ¹

Çağlayan DOĞAN²

Öz

Bu çalışma, Chigozie Obioma'nın An Orchestra of Minorities (Azınlıkların Orkestrası) isimli romanında görülen postkolonyal kimlik izleklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Eser hüznünlü bir aşk hikâyesi bağlamında Nijeryalı kimliğinin postkolonyal bir çerçevede verildiği sorunsalına odaklanmaktadır. Romanın başkahramanı olan Chinonso, kanatlı hayvan çiftliğinde çalışmaktadır. Kendisinden sosyo-ekonomik olarak daha üst bir sınıftan olan Ndali isimli bir kadın ile ilişki yaşaması, Chinonso için ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Onun yaşadığı olumsuzlukların başlangıcının söz konusu ilişki olduğu ve bu birlikteliğin üniversite okumak için Chinonso'yu çok ağır sorunlar yaşayacağı KKTC'ye gitmeye mecbur bıraktığı söylenebilir. Yazar Chinonso'nun, Ndali ile olan ilişkisinde Ndali'nin ailesinin Chinonso'ya takındıkları sert tavırla onun kimliğinin aşağılanmasını gösterir. Ayrıca KKTC'deki yaşantısında da Chinonso tensel ve düşünsel ayrıştırmalarla karşılaşır. Eserde postkolonyal çağrışımların yanı sıra İgbo kozmolojisinde koruyucu ruh adı verilen chi'nin romanın anlatıcısı olduğu görülür. Eserdeki postkolonyal uzam Chinonso'nun kimliğiyle ilişkili devinimleri ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş İngiliz Romanı, Postkolonyalizm, Chigozie Obioma, Kimlik.

Abstract

This study aims to analyse postcolonial identity in Chigozie Obioma's novel An Orchestra of Minorities. The work focuses on the problematic of Nigerian identity in a postcolonial framework in the context of a sad love story. Chinonso, the protagonist of the novel, works in a poultry farm. His relationship with a woman named Ndali, who is from a socio-economically higher class than him, brings serious problems for Chinonso. It can be said that this relationship is the beginning of the negativities that Chinonso experiences and that this relationship forces Chinonso to go to the TRNC to study at university, where he will experience very serious problems. In Chinonso's relationship with Ndali, the author shows the humiliation of Chinonso's identity by the harsh attitude of Ndali's family towards Chinonso. In addition, Chinonso encounters sensual and intellectual discrimination in his life in the TRNC. In addition to postcolonial connotations in the work, it is seen that chi, the guardian spirit in Igbo cosmology, is the narrator of the novel. The postcolonial space in the work reveals the movements associated with Chinonso's identity

Keywords: Contemporary English Novel, Postcolonialism, Chigozie Obioma, Identity.

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. (Bu makale, künyesi belirtilen doktora tezinden türetilmiştir. Doğan, Ç. (2023). *Chigozie Obioma'nın balıkçılar ve azınlıkların orkestrası isimli romanlarına postkolonyal bir bakış: Kimlik ve bellek* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi).

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, e-posta: kgecikli@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4154-1298>.

² Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane, Türkiye, e-posta: caglayandogan@gumushane.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9596-2998>, (Sorumlu Yazar / Corresponding Author).

Geliş Tarihi/ Submitted Date: 05.05.2024.

Kabul Tarihi/ Accepted Date: 06.07.2024.

Online Yayın Tarihi/ Published Online Date: 30.12.2024.

Atf-Citation (APA 7 Style): Gecikli, K. & Doğan, Ç. (2024). Chigozie Obioma'nın azınlıkların orkestrası (2019) romanında postkolonyal kimlik. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 87-95.

Giriş

Azınlıkların Orkestrası bir aşk romanı olarak görülse de yazar eserde çok boyutlu ve derin bir arka planı okuyucuya sunar. Romanın başkahramanı Chinonso, kümes hayvanı çiftçiliğiyle uğraşmaktadır. Bir gün Ndali adında bir kadınla karşılaşır ve daha sonra bir kez daha karşılaştığı bu kadınla aralarında bir bağ oluşmaya başlar. Ancak farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip olan bu ikilinin bir araya gelmesi pek kolay olmaz. Ndali'nin ailesi Chinonso'nun eğitimsiz oluşunu öne sürerek bu birlikteliğe onay vermemektedir. Chinonso sevdiği kadın için üniversite okumaya karar verir. Bu nedenle sahip olduklarını satarak elindeki parayla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bir üniversiteye kayıt olmak için bazı kişilerle görüşür. Bu işlemlerle ilgilenen bir arkadaşından yardım isteyen Chinonso dolandırıldığını anladığında artık çok geçtir. Chinonso ve Ndali arasındaki yakınlık sosyal statülerin uyuşmazlığıyla tikanırken, karakterlerin kimlikleri ön plana çıkar. Ndali'nin ailesinin Chinonso'nun eğitimini yetersiz bulması onu yeni bir arayışa iterek birçok olumsuzluğa kapı aralar. Bunlara ek olarak romanın koruyucu ruh olan *chi* tarafından anlatılması, İgbo kültürü ve değerlerini ön plana çıkararak toplumsal belleğe vurgu yapar. Romanda Kıbrıs'a giden Chinonso'nun yaşadığı kimlik karmaşası açıkça gösterilir. Bu noktada *Azınlıkların Orkestrası*'nın sömürgecilik sonrası süreçlere örneklik teşkil ettiği, Nijeryalı kimliğinin bir sorunsala dönüştüğü anlaşılır. Çalışma postkolonyal süreçlerin sonucunda oluşan ve sömürgecinin mirası olan kimlik inşası, romanın başkahramanı olan Chinonso'nun Ndali ve onun ailesi tarafından algılanışı ve üniversite okumak için gittiği KKTC'de yaşadıkları ekseninde gelişen kimlik sorunlarına odaklanmaktadır. Ayrıca bu çalışma, *Azınlıkların Orkestrası* romanının başkahramanı Chinonso'nun yaşadığı kimlik sorunsalının postkolonyal süreçlerin neticesinde ortaya çıktığını iddia etmektedir.

Kimlik

Sömürge dönemi ve sonrasında görülen kültürel etkileşimler bir kimlik sorunsalını da dolaşıma sokmuştur. Çünkü sömürgeci, sömürülen, göçmen ve mülteci gibi kavramlar bir arayışın da göstergesi olduklarından kimlik terimiyle bağlantılıdır. "Kimlik" TDK sözlüğünde "*toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü*" (TDK, t.y.) olarak tanımlanır. Oxford English Dictionary'de ise kimlik özünde, bileşiminde, doğasında, özelliklerinde veya dikkate alınan belirli niteliklerinde aynı olma durumu; mutlak veya temel aynılık; birlik (OED, 1989: 620) şeklinde ifade edilir.

Postkolonyal bir uzamda sömürülen, göçmen ve mültecilerin deneyimlediklerine koşut biçimde zihinlerde oluşan algılar onların devinimleriyle birlikte kimliklerini oluşturur. Bunun en görünür nedeni, kuşkusuz sömürgecilik sonrası kuramın öncelikle yer değişikliği, değişkenlik, yersiz yurtsuzluk, yuvasızlık, taklit ve melezleşme gibi kültürel hareketlilik ile kuşatılmasıdır. Bu gibi gel-gitleri yaşayan insanlarda bir yere ait olma isteği oluşmaktadır. Bu aidiyet arzusu, aynı zamanda bir kimlik arayışı olarak da değerlendirilmelidir. Çünkü sömürgecilikle birlikte sömürgecinin sömürülen tarafından taklit edilen ve istenilen bir konumda bulunması kolonize edilen bireylerin yeni bir kimlik inşa etme isteğini öne çıkarır. Sahip olunan sosyal statüden bir üst statüye geçiş motivasyonunun sömürülen bireylerde yarattığı sözü edilen öykünme bilinci, söz konusu kimlik arayışı ya da kimlik bunalımı ile açıklanabilir. İlgili durumu anlatmak için seçilen kimlik arayışı ve kimlik bunalımı ifadeleri, sömürülenin karmaşık duygu haline vurgu yapmaktadır. İçinde bulunduğu şartların sorumlusu olarak gördüğü sömürgeciyle özdeşlik kurma isteği bir iç çatışmaya dönüşerek kimlik bunalımına sebep olur. Bu açıdan bakıldığında postkolonyalizm tartışmaları sırasında sıkça değinilen kimlik kavramı "*Öteki ile girilen etkileşim sırasında şekillenen sosyal bir kavramdır ve insanın kendisini bir kişi olarak tanımlamasıdır*" (Budak, 2017: 38). Dolayısıyla sömürgeci ile sömürülen arasındaki müphem ilişki, yeni bir kimlik inşasının motivasyonu olarak öne çıkmaktadır.

Kimlik gelişimi, esasında bir sürecin varlığını işaret etmektedir. Kısa sürede gelişen durumların dışında değerlendirilmesi gereken bu dönemde, “Kişi gelişim süreci boyunca, bedensel ve ruhsal güvenliğini sağlayabilmek ve toplumun bir parçası olabilmek için, yaşadığı çevrenin davranış biçimlerini ve değerlerini bir bir içselleştirir ve hayatına yansır. İşte, bireysel unsurlarla sosyal unsurların bu harmanlanmasından kimlik doğar” (Budak, 2017: 38). Bu çerçevede, sömürgecilik ile ilgili konular ve sömürge sonrası ortaya çıkan durumlar halkların kimlik oluşumunda etkindir. Çünkü sömürgecilik, sömürülenin yaşam pratiklerinden dini ritüellerine kadar nüfuz eden bir sistem olarak uzun yıllar içerisinde oluşan kültürel birikimleri değiştirerek bilinçli bir inşa sürecini yürütür. Sömürgecilik sonrası dönem, kültürel olarak sömürgeci ve sömürülenin birbirleriyle etkileşimlerinin artmasıyla melezlik, aradalık, müphemlik gibi farkları veya değişimleri önceleyen terimlerle birlikte özdeşlikleri barındırmaktadır. Bu nedenle, sömürgecilik faaliyetlerinin ve sonrasında postkolonyal ortamın kimlik, tanınma ve kültürel bellek terimlerine koşutluklar barındırdığı söylenebilir.

Kuşkusuz yüzyıllardır süregelen sömürgeci irade, sadece sömürgecinin iktisadi tasarruflarından ibaret değildir. ³Toplumun kimyasına apaçık müdahalelerin yapıldığı, kültürel asimilasyonun gerçekleştirildiği, toplumsal hafızanın silindiği, dil ve din gibi kültürü oluşturan unsurların yerle bir edildiği bir sistemin uygulamalarının söz konusu toplumların yeni kimlik oluşumlarına girmelerine sebep olduğunu söylemek yersiz olmaz. Bu bağlamda, ulusal kimlik çerçevesinde birey ve toplum ilişkisinin sosyal yapıyı tesis ettiği ileri sürülebilir. Başka bir deyişle, biz bilincine denk gelen bir gruba aidiyet duygusu, “Kültürlenme (acculturation) yoluyla belirli bir coğrafyada yaşayan insanlar tarafından paylaşılarak zamanla, tarih ve kültürün imbiğinde süzülmuş ortak bir ulus kültürü yaratmaktadır” (Budak, 2017: 40). Tarih olgusunun kültürlenme ile yoğun ilişkisi göz önüne alındığında, sömürge toplumlarının kimlik oluşumlarından tarihsel olayları ya da kültürel birikimleri bozarak sistematik tarihsizleştirmeye tabi tutulduklarından yeni inşa edilen kimliklerinde sömürgecinin tarif ettiği bir bilincin etkin olduğu görülmektedir. Psikolojiyle ilişkisi söz konusu olduğunda, Taust tarafından 1919 yılında türetilen kimlik kavramı psikanalizde muğlak bir yer tutmaktadır. Hem ruhsal hem de kişilerarası bir yapı olan kimlik, psikanalitik kuramda çift değerli şekilde varlık bulmaktadır (Akhtar, 2021: 39). Çift değerlilik ile kastedilen zıt duyguların bir arada bulunmasıdır (Arkonacı, 1999: 27). Bir şeyi çok severken ondan nefret etme durumunun da aynı anda mevcut olduğunu gösteren bu terim, kimlik kavramının tek bir düzeyde değerlendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Postkolonyal zeminde antropoloji ve kimlik ilişkisi bir diğer tartışma alanı olarak öne çıkmaktadır. İnsanlığın tarihiyle ilgili araştırmalar bir dizi kimlik ilişkilerini ortaya koymanın yanı sıra, köken incelemesinin de önünü açmaktadır. Köken ve kimlik birbirlerinden ayrılmasalar da, kimlik günümüze kadar sabit kalmadan zamana, mekâna ve olaylara göre değişimler göstermektedir. Sosyolojik değişimler sonucunda ortaya çıkan incelemeler, kimlik ile ilişkili devinimler üzerinden kavramı boyutlandırmakta ve yeni içeriklerle belirgin şekilde çeşitlendirmektedir. Buna ilişkin kimliğin yeniden üretim şeklinde yerini aldığı ve yeniden ve yeniden inşa edildiği (Karaduman, 2010: 2894) ileri sürülebilir. Çünkü kimlik durağanlığı değil, hareketi ve değişimi kapsar. Bir birey doğduğu andan ölümüne kadar onu tanımlayan ya da tamamlayan birçok farklı kimliğe sahip olabilir, kimliğiyle ilgili daha önce var olan durumlar değişime uğrayabilir ya da tam tersi bir boyuta taşınabilir. Kimlik gelişimi sürecine doğal bir katkının kültür eliyle yapıldığı söylenebilir. Yanı sıra, kültür insanların yıllardır süregelen ve kümülatif eylem,

³ Bu ifadeyle sömürgeci yönetimlerin sömürge halkları üzerinde uyguladıkları yaptırımlarla sömürge edilen toplumun öz yaşam ve kültürel pratiklerinden kopararak, sömürgeci idarenin istediği istikamette uygulamalarla toplumda uzun yıllar sonunda oluşan kültürel birikimin yok olması vurgulanmaktadır. Söz konusu uygulamaların hedefinde genel olarak dil ve din vardır. Buna ilişkin benzer koşutluklar üzerinden edebî eserler veren ve yazılar yazan Ngugi Wa Thiong’o “Bir yandan dillerimizin ve dillerimizin içre olan edebiyatın üzerindeki bu sistematik dayatmanın, diğer yandan kendi kültürlerini damarlarımıza zerk ederek İngilizce ve ona dair edebiyatı göklere çıkarmanın doğurduğu sonuç ne olacaktır” (2017: 917) der.

davranış ve durumlara vurgu yaptığından kimlik ile yakın bir ilişki içindedir. Tarih ve kültürel değerlerin birbirlerini beslediği ve birlikte var olduğu göz önüne alındığında, kimlik kavramının söz konusu sıkı ilişkiye yönelik koşutlukları barındırması mümkündür.

Ulus devlet bilincinin yükselişe geçmesiyle kimlik kavramı ön plana daha fazla çıkmış ve başta sosyoloji, antropoloji, tarih, edebiyat ve psikoloji gibi alanların gelişmesiyle geniş bir yelpazede incelenmeye başlanmıştır. 20. yüzyıl her anlamda değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak dünya savaşlarının ürettiği atmosferin, toplumsal meselelerin, insan haklarının, bilimsel çalışmaların sıklıkla tartışıldığı bir alan oluşturmuştur. Bu nedenle, toplumun içinden çıkan bireyin tanımlanışı ve algılanışı değişerek farklı perspektifler kazanmıştır. 20. yüzyıl başlarında etkin olan modernizm akımının, toplumun tecrübe ettiği değişimlerini zaman kavramını öne çıkararak ifade ederken bu esnada insanlar arası ilişkilerin azaldığı, herkesin iç dünyasında olup bitenlerle meşgul olduğu, savaş gibi ciddi olayların yol açtığı tahribatların izlerinin öne çıktığı bir dünyayı gösterdiği söylenebilir. Böyle bir ortamda bireyin bir yere ait olmak istemesinin sonucunda, içinde bulunan toplumun kodlarına göre bir kimlik anlayışı ve arayışı ortaya çıkmıştır. Koşullara göre şekillenen aidiyet temelli kimlik oluşumu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra iyice ortadan kalkmış ve insanlar hayatın anlamsızlığını sorgulamaya başlamıştır. Dolayısıyla hiçbir yere ait olamama, öz varlığını sorgulama ve anlam arayışı gibi hal ve eğilimlerin etkisiyle rasyonelliğin de tartışıldığı ayrı bir alan açılmıştır. Çünkü akılcılığı öne çıkaran Batının, iki büyük savaşla dünyayı bir yangın yerine dönüştürmesi, bir kurtuluş reçetesi olarak sunulan rasyonalizmin sorgulanarak umutsuzluğun artmasına yol açmıştır. Bunlar yaşanırken toplumsal değişiklikler ve gelişmelere paralel olarak kendine bir pozisyon bulamayan birey, postmodernizmin toplumsal meselelerde, edebiyatta ve genel olarak sanatta etkisini artırmasıyla parçalanmış bir özneye dönüşmüştür.

Azınlıkların Orkestrası ve Kimlik

Azınlıkların Orkestrası yazarın ilk eseri olan *Balıkçılar*'dan farklı olarak anlatıcının İgbo kozmolojisinde koruyucu ruh adı verilen *chi* olduğu bir eserdir. Daha önceden Chinua Achebe'nin *chi* kavramını romanlarında kullandığı bilinir. Ancak Obioma *chi*'yi romanın anlatıcısı olarak kullanmıştır. Bu nedenle İgbo kozmolojisine hâkim olmak romanı kavramak için gereklidir. Kısaca değinilirse, İgbo kozmolojisinde sürekli devam eden bir reenkarnasyon durumu vardır. Kişi doğar, ölür ve *chi*'si sürekli reenkarne edilir. Mesela romanda başkahraman Chinonso'nun *chi* 'si daha önceden başka bir kimsenin içinde bulunduğunu ve onun *chi*'si olduğundan bahseder. İçinde *chi*'si olarak bulunduğu kimselere sahip diyen söz konusu koruyucu ruh, onların aldıkları her karara müdahale edemez. Ayrıca her zaman sahibinin vücudunda da bulunamayan *chi*, genel olarak sahibini korumakla görevlidir. Daha önce belirtildiği gibi, roman Chinonso isimli bir kanatlı hayvan çiftliği işleticisinin başından geçen olayları okurla buluşturur. Chinonso, çiftçilikle geçimini sağlarken bir gün evinin oradaki köprüde karşılaştığı Ndali isimli kadınla yakınlaşır. Sonrasında Ndali'nin ailesiyle tanışmaya giden Chinonso çok kibirli olan aile üyelerinin açık bir şekilde aşağılamasına maruz kalır. Buna çok içerleyen Chinonso Ndali tarafından teselli edilir: "*Sana yaptıklarının iyi olmadığını biliyorum. Seni utandırdılar. Ama görüyorsun, böyle şeyler olur. Burası Nijerya. Burası Alaigbo. Fakir adam fakir adamdır. Onye Ofbenye, toplumda saygı görmüyor. Peki ya babam ve kardeşim? Onlar gururlu insanlar. Annem bile, babamı bu konuda pek desteklemese de*" (Obioma, 2019: 128) der. Anlaşılacağı üzere Chinonso'nun yaşadıkları Ndali'yi de üzer ancak sömürgecilik sonrası oluşan oligark kesimden olan ailesinin tutumlarına engel olamaz.

Chinonso, çiftçi kimliğiyle kendisinden sosyo-ekonomik açıdan daha üst bir sınıftan olan Ndali'nin ailesiyle bir çatışmaya girer. Eczacılık okuyan Ndali'nin bir kanatlı hayvan yetiştiricisiyle birliktelik yaşamasının ailesi tarafından kabul edilmeyecek bir durum olduğunu anlayan Chinonso birçok kez tehdit edilir. Chinonso bu ilişkide yeteri kadar iyi eğitim alamaması nedeniyle ciddi bir aşağılık kompleksi hisseder. Bunun başlıca nedeni Ndali'nin hem babası hem de abisinin ona karşı takındıkları

çok sert tavidir. Ndali'nin okulunu bitirince eczacı olacağı gerçeğini öne sürüp Chinonso'nun sade bir çiftçi olarak ona uygun bir eş olamayacağını düşünmeleri Fanon'un siyahiler için söylediği: *"Zenciler karşılaştırmacıdır. Birinci hakikat. Karşılaştırmacıdırlar, demek ki her an kendi kendini değersiz kılmayla ve ben idealiyle uğraşırlar. Ne zaman bir başkasıyla ilişki kursalar, değer, liyakat söz konusu olur. Antillilerin kendilerine özgü bir değerleri yoktur, her zaman Öteki'nin ortaya çıkmasına bağımlıdırlar"* (Fanon, 2020: 165-66) sözlerini çağrıştırmaktadır. Chinonso'nun çiftçi kimliğinin aşağılanması onun ötekileştirildiğine işaret eder.

Yaşadığı aşağılayıcı olaylar Chinonso'nun mevcut kimliğini ve sosyo-ekonomik durumunu sorgulamasına neden olur. Chinonso'nun yaşadığı kimlik bunalımı, birtakım iç çatışmalar ve Ndali'nin ailesiyle yaşadığı olumsuz deneyimin sonucunda yeni bir kimlik inşa sürecinin kapısı aralanır. Chinonso, Ndali ile arasındaki irrasyonel bir düşünce olan eğitim farkını ortadan kaldırmak ve yurtdışında bir üniversitede eğitim görmek için girişimlere başlar. Aslında her şeyin başlangıcı yeni bir kimlik inşa ederek ona yaşatılan aşağılık kompleksinin bertaraf edilmesidir. Bunun için çiftliği satan Chinonso için alacağı eğitim ona farklı bir kimlik kazandıracak ve Ndali'nin ailesi karşısında daha güçlü hissettirecektir.

Romandaki karakterler ten rengine göre bir kimliğe sahiptir. Beyaz adam ifadesi İngilizce konuşan insanları, siyah adam sözü yerli halktan bireyleri temsil etmektedir. Bu durum romanın başından sonuna kadar bu şekilde ifade edilir. Romanda bir adam ifadesinin kullanılabilceği birçok yerde daha fazla detay verilerek siyah bir adam ya da beyaz adam (Obioma, 2019: 50) şeklinde betimlemelerin yer alması yazarın kimlikler üzerinden inşa ettiği tartışmaları ortaya koyar. Romanda, beyaz adam ile siyah adam arasında bir fark olduğu düşüncesiyle konuşanın ya da eylemi yapanın ten renginin vurgulanması Fanon'un siyahiler hakkındaki sözlerini çağrıştıır. Çünkü Fanon *"Her insan beyazlığa ve ışığa doğru yükseldiği için, Avrupalı kendini savunmaya çalışan bu uygarlaşmamış reddetmek istemiştir. Avrupa uygarlığı siyah dünyayla, o yabanıl halklarla ilişki kurduğunda, herkes bir konuda uzlaşır: Bu zenciler kötülük ilkesinin ta kendisidir"* (Fanon, 2020: 150) der. Obioma eserde bu noktalara temas ederek Fanon'nun anti-kolonyalist söylemlerinde tasvir ettiği ayrımı ortaya koymaktadır. Benzer bir koşutluk romanda şöyle gösterilmiştir:

Beyaz Adam'ın büyücülüğünün bu ürünleri, şimdi şikâyet etmenizin, ağlamanızın ve şahin saldırısından sonra kuşlar gibi çocuklarınız için feryat etmenizin nedenidir. Geleneklerinizi ayaklar altına alan Beyaz Adam'dır. Ülkenizin tanrıları başlarını ona teslim ettiler ve o da onları kafa derilerine kadar tıraş etti. Başrahiplerinizi kırbaçladı ve yöneticilerinizi astı. Totemlerinizin hayvanlarını evcilleştirdi ve kabilelerinizin ruhlarını hapsedti. Bilgeliklerinizin yüzüne tükürdü ve yiğit mitolojileriniz onun önünde sustu (Obioma, 2019: 202).

Beyaz adamın yerel kültürel değerlere verdiği zararın anlatıldığı yukarıdaki alıntı sömürgeciliğin neden olduğu tahribatı göstermektedir. Bunlara ek olarak beyaz adam ifadesi romanda buna benzer yıkıcı eylemlerle özdeş olacak biçimde kullanılır. Örneğin, romanda Omenkara'nın karısının beyaz bir adam tarafından alıkoyulmak istendiğini ancak buna karşı duran Omenkara'nın bölge komiseri tarafından köy meydanında asıldığı vurgulanır (Obioma, 2019: 153). Burada beyaz adam ile yerli halk arasında geçen bir olumsuzluk anlatılır. Yaşanılan bu olayın sonunda itaat etmeyen yerli halktan bir kişinin başına gelenler ifade edilir. Beyaz adam kimliği ve zorbalık bir arada verilirken, romanda sömürülenin yaşadığı baskıya göndermelerde bulunulur.

Romanda beyaz adam ifadesinin farklı temalarla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Eserde *"Agujiegbe, burada anlattıklarımın Beyaz Adam'ın uygarlığının eğitimi olduğunu biliyorsun. Kendi kuşağındaki çoğu insan gibi, halkı İgbo'nun eğitimi ve bilgili babaların medeniyeti hakkında hiçbir şey bilmiyordu"* (Obioma, 2019: 153) denildiği görülür. Beyaz adamın medeniyetinin ve gücünün yansıtılmasının yanı sıra yerel kültürel değerler ve eğitimin küçümsendiği anlaşılır. Yukarıda görüldüğü gibi beyaz adam kimliği gücü ve özgüveni temsil etmektedir. Buna ilişkin romanda *"Elo bana yurtdışında yaşadığımı söyle dedi Beyaz Adam'ın"*

dilinde, Afrikalı bir dil konuşmanın cezalandırılabilir bir suç olduğu okul günlerinde yaptıkları gibi. Bu yüzden Elochukwu hariç, neredeyse hepsi büyük babaların dilini konuşsa da, okuldaki arkadaşlarıyla iletişim kurma şekli Beyaz Adam'ın diliydi" (Obioma, 2019: 163) denilmektedir. Anlaşılacağı üzere, beyaz adamın dili başka bir deyişle sömürgecinin egemenliğinin göstergesi İngiliz diliyle konuşmanın bilime ve eğitime açılan bir pencere olduğu vurgulanarak yerel dil ötekileştirilmektedir. Yukarıda ifade edilenler göz önüne alındığında, romanda çok yoğun bir şekilde kullanılan beyaz adam sözünün kimlik terimiyle yoğun bir ilişki içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Öte taraftan, gücün ve ileride olmanın göstergesi olan beyaz adam dil ve din gibi saikleriyle yerel halk üzerinden bir kimlik inşasına girişmektedir. Bu durum romanda şöyle yankı bulmaktadır: "Buna bir de Beyaz Adam'ın dininin cazibesini, icatlarını, silahlarını (örneğin, yeryüzünde kraterler yaratabilmesini, ağaçları ve insanları paramparça edebilmesini) eklerseniz, çocukların şanlı babalarının yollarını neden terk ettiklerini anlarsınız. Babaların çocukları, çocukların şanlı babaların yollarını neden terk ettiklerini anlamıyorlar" (Obioma, 2019: 201). Yazar romanda ana konular olan Chinonso ve Ndali arasında cereyan eden olayların yanı sıra anlatıya serpiştirilen beyaz adam imgeleri ile sömürgeciliğin bıraktığı yaralara ışık tutar.

Beyaz adamın başka bir ifadeyle sömürgecinin üstün oluşunun kimlik oluşum süreçlerine doğrudan etkisi olması nedeniyle söz konusu sömürgecilik sonrası yerel halkın Batılılaşma düşüncesiyle belirginleşen aradalık coğrafyadan azade bir doğu ve batı algısını ortaya koymaktadır. M. Ali Çelikel (2011: 97) bu noktada "Sömürgecilik uygulamalarının hedeflediği Batılılaştırma projesi, Batılının zihninde önceden hazırlanmış Oryantalist bir Doğu imgesi yaratırken, Doğulu'nun zihninde de Batı imgesini yeniden yapılandırmaktadır. Burada Batı, coğrafi bir terim yerine bir değerler dizgesi olarak algılandığında sömürgeciyi temsil etmekte, Doğu ise sömürüleni temsil etmekte" der. Bu bağlamda doğu sömürülenin kimliği, batı gücün ve ileriliğin göstergesidir. Başka bir deyişle coğrafi temsilin ötesine geçen doğu batı farkı gelişmişliğiyle örnek alınanı ve buna öyküneni gösterir. Dolayısıyla coğrafi konum göstergelerinden farklı olarak doğu ve batı imgeleri sömürgeciyle sömürülen kimliklerini ortaya koymaktadır.

Batı ya da beyaz adam disiplini ve çağdaş olanı simgelemektedir. Eserde "Daha önce de bahsettiğim gibi, Beyaz Adam'ın medeniyeti buna bağlıdır. Saati elinden alırsanız onun dünyasında hiçbir şey mümkün olmaz" (Obioma, 2019: 206) denilmektedir. Zamanı ustaca kullanma gibi çağdaş meziyetlere sahip beyaz adam için her şey vaktinde olmalıdır; bu durum pozitif bir kimlik bileşeni olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda sömürülen öznelerin bu özelliklere sahip olmadıklarına işaret etmektedir. Bir kimlik anlayışı olarak doğruluk sömürüleni gösteren ve daha az olumlu sığata sahip bir yapıyı ortaya koymaktadır.

Romanda "beyaz adamın dili" ifadesinin sürekli vurgulandığı görülmektedir. Eser birçok postkolonyal anlatıda karşılaştığımız gibi çok dilli bir aura'yı resmettiğinden dil geçişleri yazar tarafından belirtilmektedir. Konuşan karakterin İgbo, Yoruba ya da beyaz adamın dili olarak tanımlanan İngilizce ile mi konuştuğu anlatıcı tarafından belirtilir. Güçlü olanın dilinin egemen olması kaçınılmaz olduğundan yerel halkın İngilizce konuşması bunun doğal sonucudur. Ian Chambers modernitenin dillerinin şekillenmesi ve kentin farklı ritimlere göre işlenmesi çerçevesinde "Bu, egemenin, efendinin - dilsel, edebi, kültürel, dinsel ve müziksel - dillerini konuşmaktır ama daima farklı biçimde konuşmaktır. Dil ele geçirilir, parçalanır ve ardından yeni bir bükümle, beklenmedik bir aksanla ve hikâyenin akışında yeni bir sapmayla yeniden toplanır" (Chambers, 2020: 42) der. Ayrıca, sömürgecilik sonrası edebi eserlerde sıkça görülen dilin parçalanması ve çok sesli metin yapısı burada fark edilir. Çünkü romanda Nijerya yerel dilleri, İngilizce ve yer yer Türkçe ifadelerin anlatı içerisinde kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla metin içerisinde yoğun kullanılan İngilizce dilinin içerisine yerel dilden ifadeler ya da başka sözler eklenerek anlatının zenginleştiği ve çok sesli bir boyuta sahip olduğu söylenebilir. Romanda, yukarıda ifade edilen söz konusu dil çeşitliliğine ilişkin şu ifadelerle rastlanır; "Yabancı, beyaz tenli, anlayamadığı bir dilde ve Beyaz Adam'ın

dilinin parçalanmış, paçavraya dönmüş bir versiyonunda konuşan bu iki kadın, ilginç buldukları için saçlarına dokunmak istediler" (Obioma, 2019: 235). Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi sömürgecinin dilinin farklı özellikler eklenerek veya dilin esas olan özelliklerine dikkat edilmeyerek özünden ayrıldığını ve bu durumun doğal bir sonucu olarak melez bir dil yapısı ortaya çıkar.

Romanda, bir diğer göze çarpan kimlik inşası Beyaz adamın dini olarak görülmektedir. Eserde, çok fazla dini referans olduğu ve birçok kez Hristiyanlık dini pratiklerine ait unsurların anlatının içerisine dâhil edildiği anlaşılır. Chinonso'nun eserde kendisini kuş çobanı olarak gördüğüne ilişkin söyledikleri bu paralelde değerlendirilmektedir. Eserde "*Sen bir kuş çobanısın, sürünü seviyorsun. Onlara İsa'nın koyunlarına büyük bir sevgiyle baktığı gibi bakıyorsun*" (Obioma, 2019: 96) denilmektedir. Chinonso'nun kendisini kuş çobanı olarak tanımlaması Hz. İsa'ya referans yapılarak gösterilmiştir. Bu ifadeler Kutsal Kitap'taki; "*Dağılmış koyunlarının arasındaki bir çoban sürüsüyle nasıl ilgilenirse, ben de koyunlarımla öyle ilgileneceğim. Bulutlu, karanlık bir gün dağılmış oldukları her yerden onları kurtaracağım*" (Hezekiel, 34: 12) ayetlerine göndermede bulunmaktadır. Chinonso'nun romanın birçok yerinde çoban olduğunu (Obioma, 2019: 108-113) söylemesine ek olarak sömürgecinin dini unsurlarına göre paralellikler bulunması romanda ortaya konulan beyaz adamın dini pratikleriyle kurgulanan bir kimlik inşası olarak görülmektedir. Sömürülenlerin birçok alanda Batılı güçlere öykündüğü yukarıda anlatılmaktadır. Bu noktada Memmi'nin söz konusu öykünme sürecine ilişkin görüşleri Batı ve Batılı'nın sömürülene bakışını anlatmaktadır; Sömürgeciye benzemeye çalışırken, sömürgecinin onları kendisinden farklı görmekten vazgeçebileceğini samimiyetle umarlar. Geçmişleri unutma, kolektif alışkanlıklarını değiştirme ve Batı dilini, kültürünü ve geleneklerini coşkuyla benimseme çabası buradan kaynaklanır. Ama sömürgeci bu adayların bu benzerliği geliştirme hevesini her zaman açıkça kırmasa da, bu konuda başarılı olmalarına asla açıkça izin vermez (Memmi, 2021: 64).

Memmi, sömürgecilik sonrası süreçlerde sömürülenlerin geçmişlerini unutma, kolektif alışkanlıklarını değiştirme ve Batı dilini, kültürünü ve geleneklerini benimsemesine karşın, sömürgecilerin onları farklı görmekten vazgeçmediğine değinir. Öte yandan, beyaz adamın tüm yaşam pratiklerini hayatına uygulamasına rağmen sömürülenin beyaz ve siyah ayrımının odağından kopamadığı görülmektedir. Başka bir deyişle, romanda sömürgecinin dili, dini ve yaşam pratiklerinin sömürülen tarafından ciddi manada benimsenmesi aradaki ayrımın boyutunu değiştirmez. Daha açık bir ifadeyle her ne kadar sömürülen özneler için sömürgeciye benzemeye çalışmanın aradığı sebepten dolayı bilinse de bunun sömürgeci gözünde bir bağlayıcılığının olmadığı, ne kadar onlar gibi olmaya gayret etseler de aradaki zihinsel uzaklığın kapanamayacağı söylenebilir.

Chinonso, Ndali'nin ailesinin onur kırıcı ve kibirli yaklaşımlarından sonra çiftliğinin satışından elde ettiği parayla üniversite okumak için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine gider. Ndali biraz içerlese de bunu onunla evlenmek için yaptığını söyleyen Chinonso'nun gitmesine izin verir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne gitmeye ilkokuldan bir arkadaşının yönlendirmesi ve tavsiyesiyle karar veren Chinonso oraya gittiğinde dolandırıldığını anlar. Chinonso'nun Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne üniversite okumak için gitmesi yeni bir kimlik yapısını tecrübe etmesi anlamına gelmektedir. Chinonso KKTC' de bir göçmen statüsünde olduğundan Nijerya dışında Nijeryalı kimliğiyle birçok farklı sorunla boğuşmak zorunda kalır. En başta tüm varlığı olan çiftliğini satarak arkadaşı Jamaika vasıtasıyla kayıt olduğu okula aslında kayıt olmadığını anladığında, KKTC'deki yaşantısı farklı bir hal alır. Romanın anlatıcısı *chi* Chinonso için "*Kandırıldığımı anladı ve şimdi deli gibi yırtık pırtık kıyafetlerle etrafta dolaşır*" (Obioma, 2019: 210) der. Oysa Chinonso KKTC'ye geldiğinde farklı hayallere sahiptir. Çünkü Jamaika Kıbrıs'ı, her şeyin düzenli olduğu bir yer olarak anlatmıştı. Elektrik sabitti; yiyecek ucuzdu; hastaneler boldu ve eğer öğrenciyseniz ücretsizdi ve işler, su gibi. Bir öğrenci bir cipe ya da E sınıfı bir Mercedes-Benz'e

binebiliyordu (Obioma, 2019: 166). Gittiği yerde Jamike'nin anlattığı ortamı bulamayan Chinonso bir Afrikalı olarak yeni gittiği bir ülkede dolandırılmasının da etkisiyle boşluğa düşer. Chinonso'nun KKTC'de bulunduğu sürede Afrikalı kimliğinden dolayı ötekileştirildiği görülür. Bu noktada, Chambers ötekini tanıdığımızda, artık dünyanın merkezinde olmadığımızı kabul etmiş oluruz. Merkez ve varlık duygumuz değişir. Buna paralel olarak, tarihsel, kültürel ve psikik özneler olarak bizler de köklerimizden koparılır, varoluşumuza, hareket ve başkalaşım bağlamında karşılık vermeye zorlanırsınız (Chambers, 2020: 43) der. Chinonso'nun yaşadığı çatışma yukarıda anlatılan merkezsizliğe işaret eder. KKTC bir sömürge ülkesi olmasa da Chinonso'nun orada yaşadığı ten rengine bağlı aşağılamalar yukarıda bahsedilen kimlik algısını çağrıştırmakta ve ötekileştirmeyi düşündürmektedir. Başka bir deyişle, yaşanan herhangi bir olumlu veya olumsuz durumda diğer vatandaşlarla eşit haklara sahip olmayacak ya da farklı muamelelere maruz kalacaktır. Chinonso KKTC'de yaşadığı olumsuz bir durumdan ötürü haksız yere hapis yatmak zorunda kalır. Hapishanede kaldığı sürede çok kötü bir muameleyle karşılaşan Chinonso'nun masum olup olmadığı hiç hesaba katılmamıştır. Sırf ten rengi nedeniyle ön yargılı bir şekilde söz konusu kötü davranışlara maruz bırakılmıştır. Yazar, eserde bu durumu aşağıdaki gibi ortaya koyar:

Tobe'nin listelediği, malları ellerinden alınan insanlar - karakolun yanındaki Nijeryalı kız, havaalanındaki adam, karakolun yanındaki tüm Nijeryalı kızlar, geçmişte ya da günümüzde yapmak istemedikleri bir şeyi yapmak için kendi iradeleri dışında yakalanan herkes, ait olmak istemedikleri bir oluşuma katılmaya zorlanan herkes ve sayısız diğerleri - şimdi o da katılmıştı. Zincirlenmiş ve dövülmüş, toprakları yağmalanmış, medeniyetleri yok edilmiş, susturulmuş, tecavüze uğramış, utandırılmış ve öldürülmüş herkes. Tüm bu insanlarla ortak bir kaderi paylaşmaya başlamıştı. Onlar, tek çareleri ağlamak ve feryat etmek olan bu evrensel orkestraya katılan bu dünyanın azınlıklarıydı (Obioma, 2019: 290-91).

Burada eserin adına anıştırma yapılarak siyah tenliler özelinde Nijeryalıların yaşadıkları ötekileştirilme sorunlarına değinilmiştir. Her yerde ötekileştirilen bu insanların bir azınlığı temsil ettiğine işaret edilir. Chinonso'nun orada tanıştığı Tobe isimli arkadaşı onun yaşadığı olaylar ve diğer Nijeryalı insanların deneyimlediği olumsuzlukları geçmişte sömürgecilik eliyle talan edilen topraklar ile harmanlayarak azınlıkların orkestrasını temsil etmelerinden yakındır. Anılan durum Chinonso'nun nasıl bir kimliğe sahip olduğu noktasında fikir vermektedir. Bu paralelde, sömürgecilik ve kimlik ile ilgili Young (2016: 564) "*Sömürgeci bir kültürde başarılı olmak için Yahudi, Arap veya Afrikalı kimliklerini reddetmek gerekir*" der. Başka bir deyişle, sömürgecilerin arzu ettiği kimlik reddiyesinin olmadığı yerde başarılı olabilmek mümkün değildir. Ayrıca, Tobe'nin yaşanan olumsuzlukların nedenini sömürgeciliğin ikircikli uygulamalarına bağladığı anlaşılmaktadır. *Azınlıkların Orkestrası* ifadesi bir kimlik göstergesi olarak kullanılırken, sömürülenin nasıl tanımlandığıyla ilgili de bilgi vermektedir. Tanınma ve kimliği birbirinden ayıramadığımızdan Tobe'nin yukarıda ifade ettiği sorunsal tanınmama nedeniyle oluşan kimlik bunalımı olarak değerlendirilir.

Chinonso, KKTC'de birçok farklı olayla karşılaşır ve anlatıda bunları ayrıca gözlemlediği durumlarla da ortaya koyar. Eserde siyah tenli bir insanı tasvir ederken Arap denildiğine vurgu yapılır (Obioma, 2019: 325). Ayrıca bu kullanım hakkında "*Tobe ona bunu ne zaman duysa kendisine köle denildiği anlamına geldiğini söylemişti*" (Obioma, 2019: 325) denilir. Arap ifadesi ile siyah tenli insanlar kastedilir ve köle çağrışımları yapıldığı görülür.

Sonuç

Bu çalışmada Chigozie Obioma'nın *Azınlıkların Orkestrası* isimli romanında kimlik kavramı paralelinde postkolonyal bir uzamda ortaya konulan yansımalara odaklanılmıştır. Chinonso'nun Ndali'nin ailesi tarafından kabul edilmemesi Chinonso'nun kimliğiyle ilgilidir. Çünkü eserde Chinonso

bir kanatlı hayvan çiftçisini, Ndali ve ailesi ise batılı anlamda eğitim almış tensel siyahi zihinsel olarak Batılı düşüncüyü temsil etmektedir. Ayrıca eserde sömürgeci gücün mirasıyla yoğrulmuş kimlik inşa süreci gösterilmiştir. Çalışmada Chinonso'nun yaşadığı olumsuzluklardan kurtulmak için deneyimlediği hem sömürgecinin mirası hem de sömürülen özneler açısından kimlik inşa süreci çift taraflı olarak irdelenmiştir. Söz konusu sömürgeci inşanın doğal bir sonucu olarak kimlik karmaşası ve bunalımı görülmektedir. Sonuç olarak Obioma'nın *Azınlıkların Orkestrası* isimli eseri postkolonyal bir düzlemde kimlik temasını açık eden bir yapıdadır.

Kaynaklar

- Akhtar, S. (2021). *Göç ve kimlik – kargaşa, sağaltım ve dönüşüm* (S. Ayhan, Çev.). Sfenks Kitap.
- Arkonaç, O. (1999). *Açıklamalı psikiyatri sözlüğü*. Nobel Tıp Kitabevi.
- Budak, A. (2017). *Roman, kimlik, kültür-kuramsal metin incelemeleri*. Bilge Kültür Sanat.
- Chambers, I. (2019). *Göç, kültür, kimlik* (İ. Türkmen & M. Beşikçi, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Çelikel, M. A. (2011). *Sömürgecilik sonrası İngiliz romanında kültür ve kimlik*. Bilge Kültür Sanat Yayınevi.
- Fanon, F. (2020). *Siyah deri, beyaz maskeler* (O. Türkay, Çev.). Metis Yayınları.
- Hezekiel: 34/12. (n.d.). *Kutsal Kitap online*. Kutsalkitap.org. <https://www.kutsalkitap.org/online-incil-oku/>
- Karaduman, S. (2010). Modernizmden postmodernizme kimliğin yapısal dönüşümü. *Journal of Yaşar University*, 17(5), 2886-2899.
- Memmi, A. (2021). *Sömürgecinin portresi & sömürgeleştirilenin portresi* (Ş. Süer, Çev.). Telemak.
- Obioma, C. (2019). *An orchestra of minorities*. Abacus.
- Oxford English Dictionary. (1989). "Identity". *The Oxford English Dictionary* (2nd Edition) (pp. 620). Oxford University Press.
- TDK. (t.y.). "Kimlik". *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, Ankara. <https://sozluk.gov.tr/>
- Young, R. J. (2016). *Postkolonyalizm tarihsel bir giriş* (B. Toksabay Köprülü, & S. Şen, Çev.). Matbu Kitap.
- Wa Thiong'o, N. (2017). Afrika edebiyatının dili. In A. S. Akçay (Ed.), *Afrika: 500 yıllık serencamın hikayesi* (Cilt 2, ss. 908-938). Hece Yayınları.

Makale Bilgisi:

Etik Kurul Kararı: Etik Kurul Kararından muaftır.

Hakem Değerlendirmesi: Çift taraflı kör hakemlik - dış bağımsız.

Benzerlik Taraması: Yapıldı - ✓iThenticate

Destekleyen Kurum / Kuruluşlar: Herhangi bir kurum / kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Birinci yazar: % 50 / İkinci yazar: % 50.

Article Information:

Ethics Committee Approval: It is exempt from the Ethics Committee Approval.

Peer-review: Double-blind - externally peer-reviewed.

Plagiarism Checks: Yes - ✓iThenticate

Supporting-Sponsor Institutions or Organizations: No support was received from any institution / organization.

Conflict of Interest: No conflict of interest.

Author Contribution Percentage: First Author: % 50 / Second Author: % 50.